



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น : เรื่องเล่าชาวไท – ยวน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลก

Culture and Local Wisdom : Tales of Thai-Yuan people, Samo Khae
Sub-district, Mueang District, Phitsanulok Province

รัชตา มาอากาศ*, ณัฐวัฒน์ ดั่งงุ่น**

Ratchata Maakat*, Natthawat Duwngchun**

(Received : August 17, 2023 / Revised : September 25, 2023 / Accepted : September 25, 2023)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี มรดกทางวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไท – ยวน หรือ โยนก ตำบลสมอแข จังหวัดพิษณุโลก โดยศึกษาวิธีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยังดำรงอยู่วิถีประชา ของชุมชน พบว่า กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ไท – ยวน หรือโยนก ตำบลสมอแข จังหวัดพิษณุโลกมีการดำเนินงานร่วมกับประชาชนและนักท่องเที่ยวตลอดจนบุคคลที่สนใจ ไม่ว่าจะเป็นนิสิต นักศึกษา นักวิชาการในลักษณะสุนทรียศาสตร์เกี่ยวเนื่อง (Relational Aesthetic) เพื่อสร้างองค์ความรู้และช่วยฟื้นฟูองค์ความรู้เดิมให้เกิดการสืบทอดส่งต่อไปยังคนรุ่นปัจจุบัน โดยการสร้างสรรค์นี้ทำให้นักท่องเที่ยว ประชาชนตลอดจนบุคคลต่างๆ มีส่วนร่วมกับชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม จนเกิดการธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนชาว ไท – ยวน ตำบลสมอแข จังหวัดพิษณุโลก อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

คำสำคัญ : มรดกทางวัฒนธรรม, สุนทรียศาสตร์เกี่ยวเนื่อง

*อาจารย์คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

Lecture of Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Phitsanulok

**หัวหน้าศูนย์วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก

Head of Cultural Studies Center, Rajamangala University of Technology Lanna Phitsanulok

Corresponding Author; Email: jub.ratchata@gmail.com



Abstract

This article aims to study the background, cultural heritage, traditions, and way of life of the Thai-Yuan or Yonok ethnic group in Samo Khae Subdistrict, Phitsanulok Province. By examining the way of inheriting cultural heritage, customs and traditions that still exist along with the way of life of the community, it was found that the Thai-Yuan or Yonok ethnic community in Samo Khae Sub-district, Phitsanulok Province has operated together with citizens and tourists as well as those who are interested, whether students, academicians, in a manner of aesthetic relations (relational aesthetic) to create a body of knowledge and help restore the body of knowledge to be passed on to the present generation. With this creation, tourists and the public as well as individuals can engage with indigenous ethnic communities until the preservation of the culture of the Thai-Yuan community in Samo Khae Sub-district, Phitsanulok Province sustainably continue

Keywords: cultural heritage / Relational Aesthetic

ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น : เรื่องเล่าชาวไท - ยวน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ปัจจุบันทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาได้รับความสนใจจากสังคมเป็นอย่างมากเนื่องจาก สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคม จนทำให้เกิดความรู้สึกกระตือรือร้นถึงความทรงจำที่ผ่านมาและอยากกลับไปสัมผัสกับเหตุการณ์หรือสิ่ง ๆ นั้นอีก ดังทฤษฎีทางความคิดในการโหยหาอดีต (Nostalgia Theory) ที่นำเรื่องราวต่าง ๆ มาสู่การสร้างและผลิตผลงานจากประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์สังคม ศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการหวนกลับไปหาเรื่องราวในอดีตที่มีคุณค่า โดยทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญานี้ ยังประกอบไปด้วยเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายและมีความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งจะพบได้ว่าแต่ละท้องถิ่นแต่ละ ชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันออกไป โดยมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ไปตามบริบท สถานการณ์ และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จนบางครั้งเกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยในช่วงเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่มีการกระจายเข้าสู่ทุกพื้นที่ของทุกภูมิภาคใน ประเทศไทย (Santasombat, 1999)

หนึ่งในชาติพันธุ์ที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์อย่างเด่นชัด นั่นก็คือกลุ่มชาติพันธุ์ไท - ยวน หรือโยนก กล่าวคือ คนไท - ยวนหรือไตโยน มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองโยนกเชียงแสนเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาเมื่อพ.ศ. 1839 พญามังรายได้สถาปนาเมือง “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เป็นราชธานีกลุ่มคนไท - ยวน หรือคนไตได้กระจายอยู่ในภูมิภาคที่เรียกว่าอาณาจักรล้านนาไท - ยวน หรือ ไทยล้านนา หรือ โยนก เป็นกลุ่ม



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนามาเป็นเวลานาน มักเรียกตนเองว่า คนเมือง ชาวไทย-ยวนอาศัยอยู่ในเขต จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง น่านและแพร่ รู้จักในนามไทยล้านนามีภาษาพูดใกล้เคียงกับ พวกไทลื้อและไทเขิน ปัจจุบันพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไท - ยวน หรือโยนก ยังมีการแยกออกไปตั้งบ้านเรือน เพิ่มเติมในจังหวัดต่าง ๆ ได้แก่ อุดรดิตถ์ น่าน นครราชสีมาและราชบุรี ในแต่ละจังหวัดกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวยังคงรักษาเรื่องราวความเป็นมาในอดีตและคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์ ไท - ยวน อย่างเด่นชัด

การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาติพันธุ์ไทย - ยวน ส่งผลให้อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไท - ยวนได้รับผลกระทบหลายด้าน กล่าวคือ ขาดความจริงแท้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่มีการสืบทอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ นอกจากนี้ยังพบว่า คนไทยเชื้อสายไท - ยวน ส่วนใหญ่มีการย้ายถิ่นฐานและย้ายสถานที่ทำงานกันอย่างต่อเนื่อง กอรปกับกลุ่มคนนอกวัฒนธรรมไท - ยวน ย้ายถิ่นฐานและภูมิลำเนาเข้ามาในพื้นที่ในชุมชนของชาวไท - ยวน ยังผลให้วัฒนธรรมเครื่องแต่งกายและการทอผ้า ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี ภาษาของชาติพันธุ์ไท - ยวนดั้งเดิมเกือบสูญหายและถูกกลืนกินจากวัฒนธรรมโดยรอบ การขาดองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับชุมชนทำให้เกิดปัญหาด้านการสร้างอัตลักษณ์ที่แท้จริงของชาติพันธุ์ไท - ยวน

ไท - ยวน หรือคนเมือง คือ กลุ่มคนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย มักตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำไหลผ่านระหว่างหุบเขา เช่น ลุ่มแม่น้ำปิงเป็นที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่และลำพูน ลุ่มแม่น้ำวังเป็นที่ตั้งของเมืองลำปาง ลุ่มแม่น้ำยมเป็นที่ตั้งของเมืองแพร่ และลุ่มแม่น้ำน่านเป็นที่ตั้งของเมืองน่าน เป็นต้น ในอดีตชาวไทย - ยวนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ตามภูมิประเทศที่อาศัยตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้มีชาวไทย-ยวนที่ถูกกวาดต้อนลงไปอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง คือ ตำบลเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

ชาวไทย - ยวน มีภาษา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเชื่ออันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ในสังคมของชาวไทย - ยวน มีความคิดในเรื่องผีผสมพุทธศาสนา โดยเฉพาะผีปู่ย่า (ผีบรรพบุรุษ) จะมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของลูกหลานชาวไทย-ยวนให้ประพฤติตนถูกต้องตาม

คำว่า “ยวน” พระยาประจักษ์จกรจักร (แช่ม บุนนาค) ได้อธิบายไว้ในพงศาวดารโยนกว่า เป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า “ยูนซาง” หรือ “ฮวนซาน” ในภาษาจีนแปลว่า กลุ่มชนอื่นที่อาศัยอยู่ทางทิศใต้ ซึ่งหมายถึงชาน หรือสยาม

คำว่า “ไท - ยวน” จึงหมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่พูดภาษาตระกูลไท - กะได หรือที่รู้จักในนามล้านนาไทย / ลาว / ไท - ยวน / โยนก เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในดินแดนตอนใต้ของประเทศจีนมาแต่โบราณ หรือที่ปรากฏชื่อในเอกสารโบราณว่า อาณาจักรโยนกบ้าง อาณาจักรพุกามบ้าง อาณาจักรล้านนาบ้าง หรือที่คนบางกลุ่มเรียกชื่อว่า “ลาวพุงดำ” เพราะนิยมสีก้นดำตามร่างกาย



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

ตามตำนานสิงหนวัติ กล่าวว่า สิงหนวัติกุมาร โอรสของท้าวเทวกาล ซึ่งปกครองบ้านเมืองทางญวนนาน ได้นำผู้คนมาตั้งบ้านเรือนอยู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้ คือเชียงราย เชียงแสนในปัจจุบัน และตั้งชื่อเมืองว่า โยนก นคร หรือ โยนกนาคนคร คนทั่วไปเรียกเมืองนี้ว่าโยนก หรือยูน หรือยวน ไท - ยวน หรือคนยวน

ชาวไท - ยวนมีภาษาพูดภาษาเขียนเป็นเอกลักษณ์ของตน อักษรที่ใช้เขียน เรียก “อักษรธรรมล้านนา” เรื่องที่บันทึกในสมุดข่อยหรือสมุดไทยมักจะเป็นตำราหมอดู ตำราสมุนไพร เวทมนตร์คาถาต่าง ๆ สำหรับที่จารลงในใบลานจะเป็นพระธรรมเทศนาเป็นส่วนใหญ่ ด้วยชาวไทย-ยวนนิยมการถวายนกคุ้มกัน เพราะเชื่อว่าจะได้บุญมาก เช่น เรื่องเวสสันดรชาดก ยอดพระไตรปิฎก ชาวไท - ยวนมีภาษาพูดใกล้เคียงกับไทลื้อและไทเขิน มีการร้องเพลง เรียกว่า “จ้อย” เป็นการพูดที่เป็นทำนอง สื่อสารเพื่อความบันเทิงแก่ผู้ฟัง เป็นคำกลอนของภาคเหนือ ไม่มีเครื่องดนตรีประกอบ ไม่มีเวที สะดวกตรงไหนยืนร้องตรงนั้น เนื้อหาในการจ้อยเกี่ยวกับนิทานชาดกคำสอน ประวัติ หรือการเกี่ยวพาราสี อาจจะเป็นจ้อยคนเดียว หรือจ้อยโต้ตอบกันก็ได้ ปัจจุบันนิยมแสดงในที่ชุมนุมชน เช่น งานบวชนาค งานทอดกฐิน งานวัด งานบุญ หรือการลงแขกเกี่ยวข้าว ภาษาเขียนและภาษาพูดของชาวไท - ยวน มีรูปแบบเป็นของตนเอง ซึ่งในปัจจุบันก็ยังพบเป็นการใช้ภาษาเขียนในพระธรรมคัมภีร์พุทธศาสนา และปืสา ใบลาน ทั้งนี้ภาษาเขียนของ ไท - ยวน หรือเรียกว่า “อักษรล้านนา หรือ อักษรธรรม” ยังใช้ในกลุ่มชาวไทลื้อ เชียงรุ่ง และไทเขิน เชียงตุงด้วย เนื่องจากในอดีตชาวล้านนาได้นำพุทธศาสนาเข้าไปเผยแผ่ยังสองดินแดนนี้ ตระกูลภาษาไท - ยวน จัดเป็นตระกูลภาษาไท - กะได กลุ่มภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ : กลุ่มภาษาย่อยภาษาเชียงแสน - ภาษาไทยถิ่นเหนือ โดยเป็นภาษาที่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ ในภาษาถิ่นพายัพ เรียกว่า “คำเมือง” (รูปปริวรรต : คำเมือง) อันแปลว่า “ภาษาของเมือง” หรืออีกชื่อหนึ่งว่า “ภาษาล้านนา” ส่วนชาวยวนในจังหวัดราชบุรี เรียกภาษาของตนว่า “ภาษาลาว” ส่วนภาษาไทยมาตรฐาน เรียกว่า “ภาษาถิ่นพายัพ” , “ภาษาไทยถิ่นเหนือ” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “ภาษาเหนือ” หรือ “ภาษายวน” ภาษาลาว เรียกว่า “ภาษายวน” หรือ “ภาษาโยน” ภาษาไทลื้อ เรียกว่า “ก่าโยน” ภาษาไทใหญ่ เรียกว่า “กัวมโยน” ภาษาอังกฤษ เรียกว่า “Northern Thai” ส่วนสำเนียงจะเป็นสำเนียงคำเมืองโดยแบ่งเป็นสำเนียงล้านนาตะวันตก (ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน) สำเนียงล้านนาตะวันออก (ในจังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน) ซึ่งความแตกต่าง คือ สำเนียงล้านนาตะวันออกส่วนใหญ่จะไม่พบสระเอื้อะ เอื้อ แต่จะใช้สระเอียะ เอียแทน ในส่วนของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ชาวไท - ยวน นิยมสร้างเป็นเรือนไม้ยกพื้นสูง มีทั้งหลังคาแบบจั่วเดียวและหลังคาจั่วแฝด ซึ่งรูปแบบเรือนที่นิยมทำกันมากคือเรือนจั่วแฝดแบบ “เรือนกาแล” ที่มียอดจั่วเป็นไม้ไขว้กัน ตกแต่งด้วยการฉลุสลักอย่างสวยงาม การแต่งกายของสตรีชาวไทย-ยวนในอดีตแต่เดิมนิยมเปลือยท่อนบน นุ่งซิ่นต่ำต่อตีนต่อเอว เกล้ามวยผมไว้ท้ายทอย เมื่อมีโอกาสพิเศษจึงมัดดอกหรือห่มสรวายด้วยผ้าสีพื้นหรือผ้าลายดอก นุ่งซิ่นตีนจกหรือสอดดินเงินดินทองตามฐานะ ภายหลังนิยมสวมเสื้อแขนกระบอกและห่มสไปสรวายทับ พร้อมห้อยเครื่องประดับสวยงาม ส่วนบุรุษแต่เดิมนิยมเปลือยท่อนบน นุ่ง



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

เค็ดม้าม นุ่งผ้าด้อย สักตันขา ภายหลังนิยมแต่งชุดราชประแตน และชุดเตี๋ยสะดอตามสมัยนิยมที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาคกลางและชาวตะวันตก

มรดกทางวัฒนธรรม : ชมรมไท-ยวน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไท - ยวนในตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงมาลำดับเป็นองค์ความรู้และขยายองค์ความรู้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาการล่มสลายของภูมิปัญญาและต่อยอดการประกอบอาชีพของคนไท - ยวน โดยการใช้วิธีแทรกแซงงานศิลปะที่มีอยู่เดิมอันเป็นอัตลักษณ์ต้นแบบในงานศิลปกรรม สู่อการสร้างสรรคศิลปะใหม่หรือ Art Intervention (Triamanurak, 2012) กระบวนการดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ของชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่ได้มีส่วนร่วมเรียนรู้และทำความเข้าใจในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวไท - ยวน ดังนั้น แนวทางการสร้างสรรค์และพัฒนา ผลิตภัณฑ์ของชาวไท - ยวนนั้น สามารถพัฒนาด้วยการรื้อฟื้นความรู้ดั้งเดิม นำมาถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์และพัฒนา ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ส่งผลต่อความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าทางอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ ไท - ยวนและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนให้สืบต่อไปนั่นเอง

ความเป็นมาของชาวไท - ยวน ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ถิ่นเดิมได้อพยพมาจากบ้านท่ามะเฟือง บ้านโค้งเขาหลวง บ้านใหญ่อ่างทอง จังหวัดราชบุรี การย้ายถิ่นไทย-ยวนจากราชบุรีสู่จังหวัดพิษณุโลกนั้น สำหรับชาวไทย-ยวนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรี บางพื้นที่ประสบกับภาวะฝนแล้งติดต่อกันหลายปี การประกอบอาชีพเป็นไปด้วยความยากลำบาก สถานที่ประกอบอาชีพมีน้อยไม่เพียงพอกับการเลี้ยงครอบครัว มีชาวไทย-ยวนบางกลุ่ม ได้ชักชวนญาติพี่น้องอพยพเพื่อไปแสวงหาแหล่งทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์แหล่งใหม่ บางกลุ่มได้ไปตั้งหลักฐานที่จังหวัดนครปฐม จังหวัดพิจิตร จนถึงจังหวัดพิษณุโลก บางกลุ่มเดินทางข้ามเขตมาจากอำเภอสว่างงาม จังหวัดพิจิตร การเดินทางสมัยนั้นจะใช้ควายเทียมเกวียนบรรทุกสัมภาระ ผ่านหมู่บ้านต่าง ๆ อาทิ บ้านดงหมี วัดตายม บ้านสะเดา บ้านกกไม้แดง บ้านดงดินทอง บ้านป่าหมาก และบ้านวังน้ำคู้ บางกลุ่มข้ามแม่น้ำวังทอง และบางกลุ่มก็ไปข้ามแม่น้ำน่านที่บริเวณ สะพานนเรศวร ไปตั้งถิ่นฐานที่บริเวณโคกมะตูม (ตลาดโคกมะตูม) บ้านนาโพธิ์ บ้านเขื่อนขันธุ์ แลวซอยแบ่งนวล และบางกลุ่มได้มาพักที่บริเวณโคกโพธิ์หรือร้องโพธิ์ (ปัจจุบันคือสี่แยกอินโดจีน)

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ อันเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท - ยวน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกที่มีการกลืนกลายทางทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน บริบทของชุมชนไท - ยวน ตำบล สมอแข นั้น ประกอบไปด้วยคนไทยเชื้อสายยวนที่ย้ายถิ่นฐานจากเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย ไปยังจังหวัดราชบุรี ก่อนที่จะย้ายมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดพิษณุโลกอย่างแท้จริง ด้วยความเป็นชาติพันธุ์ไท - ยวนอย่างแท้จริงนี้เอง ที่ส่งผลให้ชาวไทย-ยวนผู้สูงอายุในชุมชนที่เป็นคนรุ่นเก่านั้น มีความรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ของชาติพันธุ์ของตนเอง มีการโยกย้ายที่ดีในสิ่งที่บรรพชนได้เคยมีมาแต่ตั้งแต่โบราณ ประกอบกับสภาพปัญหาของชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนย้ายถิ่นฐานเพื่อไปประกอบอาชีพ หรือไปตั้งรกรากใหม่อยู่ในภูมิภาคอื่น จนส่งผลให้ภูมิปัญญาครั้งมีมาตั้งแต่โบราณกาล ขาดเยาวชนรุ่นหลังมาเป็นผู้สืบทอดต่อยอดและสร้างสรรค์ มีเพียงคนรุ่นเก่าแก่ภายในชุมชนเท่านั้นที่ยังคงให้ความสำคัญ และต้องการที่จะทำนุบำรุงรักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งชมรมไท - ยวน จังหวัดพิษณุโลกขึ้น มีการอนุรักษ์ อนุรักษ์อัตลักษณ์ของตนเองไว้สืบทอดชนรุ่นหลังเป็นอย่างดี ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนให้โดดเด่นผ่านศิลปะที่อยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิตในประจำวัน การดำเนินการดังกล่าวของชาวไท-ยวนและปราชญ์ชาวบ้านในตำบลสมอแข ดังกล่าวนั้น ส่งผลให้เยาวชนและคนรุ่นหลังที่เป็นลูกหลานของคนรุ่นเก่าแก่ในชุมชน ให้หันมาตระหนักถึงคุณค่าและให้ความสำคัญต่อมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของบรรพชน

การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทย-ยวน ในเขตจังหวัดพิษณุโลกให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ให้ชาวไท - ยวน จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการตั้งชมรมไท - ยวนขึ้น ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ เลขที่ 134 หมู่ 3 บ้านดงประโดก ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการ “ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของชาวไท - ยวนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ในชุมชนปลูกจิตสำนึกเยาวชนและประชาชนเกิดความตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชน และให้เด็กเยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ความสำคัญเรียนรู้วิถีชีวิตของท้องถิ่นและเกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตน” ซึ่งวัตถุประสงค์ทั้งสี่ประการนี้ ได้รับการระบุไว้ในเอกสารประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจนและสะท้อนให้เห็นว่า “เยาวชน” เป็นใจกลางของการทำงาน นอกจากนี้ชมรมฯ ยังเป็นศูนย์การเผยแพร่ วัฒนธรรม ประเพณี และส่งเสริมการอนุรักษ์กลุ่มชาติพันธุ์ของชาวไท - ยวน ให้เป็นที่รู้จักและเป็นศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไท-ยวนให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบสานให้คงอยู่ต่อไป

จากการสัมภาษณ์คุณศิริพันธ์ เอี่ยมสาย ผู้นำกลุ่มชมรมไท - ยวน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้กล่าวว่า “เนื่องจากสมัยก่อนชาวไท - ยวนนั้นเป็นคนที่ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย แต่มีพม่ามาที่ล้านนาเพื่อล่อลวงเมืองที่จะทำศึกสงครามที่ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงได้ขับไล่พวกพม่ากลับประเทศเดิมของตน และให้เกณฑ์ชาวล้านน้าย้ายออกแต่บางกลุ่มก็ยังอยู่อาศัยอยู่ที่เดิม เช่น แพร่ น่าน อุดรดิษฐ์ พะเยา โดยในปัจจุบันบุคคลที่ยังอยู่ที่เดิมนั้นได้ถูกกลืนไปกับชนเผ่าอื่นๆแล้ว เช่น ไทลื้อ ไทยอง ม้ง แต่บางกลุ่มก็ย้ายไปอยู่ที่อื่นในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศไทย เช่น ราชบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม นครราชสีมา แต่ถิ่นฐานเดิมนั้นอยู่ที่จังหวัดราชบุรี แต่ด้วยพื้นที่ที่เคยอาศัยอยู่นั้นเกิดความแห้งแล้ง จึงปรึกษากันว่าจะย้ายถิ่นฐานกลับบ้านเกิดเพื่อกลับไปหาญาติ พี่น้อง ของตนนั่นคือ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ต่อจากนั้นก็เริ่มการอพยพพม่ามาถึงจังหวัด



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

นครสวรรค์ชาวบ้านเห็นว่าอุดมสมบูรณ์จึงปกรากฐานกันอยู่ที่นั่นส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งได้ทำการอพยพต่อแต่พอถึงจังหวัดพิษณุโลก ก็ได้มีบางครอบครัวปกรากฐานอยู่ที่นั่น และอีกส่วนหนึ่งได้ทำการเดินทางต่อจนมาถึง เขาสมอแข จังหวัดพิษณุโลก ก็คิดว่าจะพักกันสักพักหนึ่งจึงจะเดินทางต่อ แต่สถานที่ที่ที่พักกันนั้นกลับไม่มีใครอาศัยอยู่ก็เลยปกรากฐานอยู่ที่นั่นจนถึงปัจจุบัน ระยะเวลาจากที่เริ่มอาศัยจนถึงปัจจุบันนั้นร่วม 100 ปีได้แล้ว แต่ชาวไทย - ยวนอยู่กันแบบกระจาย ทั้งบริเวณแกวบางกระทุ่ม เขาสมอแข ค่ายเอกราช วัดเขื่อนขันธ บึงพระ เป็นต้น ทางด้านของภาษามีการพูดจากลายภาษาทางภาคเหนือของประเทศไทย แต่ไม่มีคำลงท้ายประโยคว่า “จ้าว” แบบภาษาของภาคเหนือของไทย ซึ่งในปัจจุบันชาวไทย-ยวนไม่ได้พูดภาษาของเขากันทุกคน เป็นเพราะสภาพแวดล้อม สังคม และความเป็นอยู่ รวมไปถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่อาจจะสูญหายไปพร้อมกาลเวลา แต่ที่ เขาสมอแข จังหวัดพิษณุโลก ได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ไท - ยวน ปัจจุบันเป็นปีที่ 4 เพื่ออนุรักษ์ความเป็นชนเผ่าไท - ยวนให้รุ่นต่อ ๆ ไปได้รู้ถึงความเป็นมา และประเพณีต่างๆของตน

จุดเด่นของไทย - ยวนคือ ผ้าขาวม้าหัวแดง และย่าม ที่เป็นเอกลักษณ์ เมื่อเวลาไปไหนมาไหน หากพกหัวด้วยผ้าขาวม้าหัวแดง ก็จะชัดเจนว่าเป็นไท - ยวน โดยสีแดง หมายถึง ชาติ สีเขียว หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ เพราะทำไร่ทำนา ส่วนสีส้มตรงปลาย ก็คือ พุทธศาสนา ส่วนผ้าซิ่นที่ใส่นั้น เป็นผ้าซิ่น ที่สีแดง หมายถึง เลือดเนื้อ จิตวิญญาณ ของความเป็นชาติพันธุ์ สีดำ หมายถึง ความเป็นปึกแผ่น ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ สีเหลือง หมายถึง การยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ส่วนเสื้อ ก็เป็นสีน้ำเงินขลิบแดง คนยวนทั่ว ๆ ไป ที่ว่าเป็น ไท - ยวน ไม่ว่าจะยวนที่นาน ยวนที่เชียงใหม่ ก็จะใส่เสื้อสีน้ำเงินขลิบแดงเหมือนกัน ต่างกันเพียงว่าขลิบแต่ละที่จะไม่เหมือนกัน แรงบันดาลใจในการแต่งชุดแบบนี้คือ เราใส่จนเป็นปกติ เดี่ยวคนอื่นที่เค้าเห็นเราใส่ แล้วก็ชอบเหมือนเรา เขาจะได้กล้าที่จะใส่ เขาจะได้กล้าที่จะแต่งตัวและกล้าที่จะใช้ของที่เป็นไท - ยวน

ประเพณีไท - ยวน ส่วนมากเขาจะจำแนกออกเป็นหาบรรพบุรุษและงานบวช งานศพก็เช่นห่อเสื้อห่อผ้า คนที่เขาตายไปแล้ว คนที่มีเกียรติยศศักดิ์ จะแหงนหยาบเพื่อประดับ แล้วก็ประเพณีแห่ผ้าไหม โดยผ้าไหมจะใช้ในงานบวชงานอุปสมบท คนไท-ยวน จะผูกพันกับพุทธศาสนามาก ซึ่งจะเห็นได้จากพุทธประวัติ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะออกบวชก็ได้ขี่ม้ากัณฐกะออกบวช คนไท-ยวน เวลาจะบวช สมัยก่อน เขาจะไม่นั่งชุดขาวเหมือนนาปัจจุบัน เขาจะใช้ผ้าม่วงผ้าไหม โดยผ้าม่วงผ้าไหม เป็นตัวแทนของความมั่งคั่ง คนรวยเท่านั้นที่จะใส่ได้ เขาก็อุปโลกน์ว่านาที่บวชนี้เปรียบประดุจเป็นเจ้าชาย เปรียบประดุจเป็นคนมั่งมี สละแล้วทุกอย่าง เพื่อหนีออกบวช”

ชมรมไท - ยวน เป็นการรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไท - ยวน ตั้งอยู่ที่ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จัดตั้งขึ้นภายใต้แนวคิด สืบสาน จิตวิญญาณ ความอุดมสมบูรณ์ และศาสนา “ถ้าพูดถึงเรื่องไท-ยวน ของตำบลสมอแข มีเรื่องเล่ามากก็คือว่า อพยพมาอยู่ตรงนี้เป็นร้อยปีแล้ว แต่รากเหง้าของเราต่างๆเลย มาจากเชียงใหม่ เราอพยพมาตั้งแต่รัชกาลที่ 1 แล้วที่นี้ก็เกณฑ์เราให้ไปอยู่ที่ราชบุรี ด้วยความที่ว่า ฟัง



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

จากบรรพบุรุษมานะคะ คำว่า คิดถึงพี่น้องที่ทางเหนือ ก็จะกลับขึ้นทางเหนือ เพราะว่ารากบุรีก็แห้งแล้ง มา
กันเรื่อย พอมาถึงตรงนี้ ก็พบว่ามีหนองน้ำ มีทางโค้ง ไม่มีใครจับจอง ก็จับจองกัน คำพูดของเราจะเหมือนทาง
เหนือ เพราะเรามาจากเชียงแสน แต่คำพูดของเราจะแข็ง ๆ คำพูดจะไม่มีคำว่า “เจ้า” แต่เมื่อได้พูดกับ
หลายๆ คนที่พูดกับเรา ต่างก็บอกว่า ภาษาเราเป็นภาษาที่แปลก แล้วก็ฟังดูสนุก ฟังดูเพราะ คำว่ายังงั้นนะ
เรามาอยู่ตรงนี้ เรายังเก็บรักษาความเป็นชาติพันธุ์ เก็บรักษาความเป็นประเพณี ขนบธรรมเนียมโบราณที่เรา
ได้รับถ่ายทอดมา สิ่งหนึ่งที่เราได้เห็นชัดเลยก็คือ ความเชื่อ พิธีกรรม ของไท-ยวน เรา ถึงเวลาเราก็จะต้องไป
เลี้ยงผีบรรพบุรุษ ถึงเวลาจะทำบุญ ก็จะเลี้ยงเต้าทั้ง 4 และเมื่อเวลาใครจะบวชพระ ก็จะมีประเพณีแห่ผ้าไม่
ตอนแรกเราก็มายาคัยอยู่กันโดยที่เวลาที่มีการมีงาน งานบอย งานบุญ เราก็จะนุ่งเสื้อผ้ากันแบบนี้ ที่นี้ก็
ความคิดของพี่ชาย ว่าทำไมเราพูดกันภาษาแบบนี้แล้วนุ่งเสื้อผ้าเป็นชุดไท-ยวน แบบนี้ แล้วรากเหง้าเรามา
จากไหน นั่นคือประเด็นที่เราได้ไปหาสืบรากเหง้า จนมาตัดสินใจสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ สร้างเป็นศูนย์อนุรักษ์
วัฒนธรรมไท - ยวนตรงนี้ กิจกรรมที่ว่า ถ้าใครสนใจที่จะทอดผ้า เราก็ก่อนให้ฟรี แล้วก็กิจกรรมการทำขนมที่
กำลังจะสูญหายไป เป็นพวกขนมตายลืม ขนมเทียนนิ้วมือ แล้วก็อาหารไท - ยวนที่กำลังจะสูญหายไป คือ
เราเป็นสถานที่ให้มาเรียนรู้ ในวันข้างหน้า ลูกหลานที่อยู่ข้างหน้าก็ให้เขารักษา รักษาหลักนิค รักษาความเป็น
ตัวตน ความเป็นจิตวิญญาณ ของไท - ยวน ไว้ อย่างน้อยเขาก็สามารถที่จะไปพูดกับคนอื่นได้ว่าเขาเป็นไท -
ยวน เขามีใจในชาติพันธุ์ของเขา”

คุณลุงสนั่น เอี่ยมสาย ประธานชมรมไท-ยวน และปราชญ์ไท - ยวน พิษณุโลก กล่าวว่า “อยากจะ
ฝากคนรุ่นใหม่ ที่ลุ่มหน่นตั้งไท - ยวนมานี้ ก็คือไม่ได้คิดอะไรเลย คือเราจะคิดเป็นผู้ให้ คิดเป็นผู้ให้ เพราะว่า
ตั้งไท - ยวน มาว่า ต่อไปนี้ มันจะพูดยวนหรือจะพูดไทยหรือพูดอะไรก็ช่าง แต่จงรู้ว่าใครตเหง้าของตนเองมา
จากไหน คือลุ่มหน่นอยากจะให้ (1) อยู่ว่าง ๆ มาหัดแทงหยวกกันเถอะ (2) มาตัดกระดาษกันแล้วก็
ช่วยเหลือกัน” คุณปิยณัฐ ดอนตัมไพร รองประธานชมรมไท-ยวน และประธานกลุ่มมอญรักผ้าไหม ไท - ยวน
พิษณุโลก กล่าวว่า “ต่อจากรุ่นเรา เด็กจะรักษาไว้ต่อหรือไม่ เราบังคับใจใครไม่ได้ อยู่ที่ว่าเขาจะเห็น
ความสำคัญตอนไหน แต่สุดท้ายแล้ว สิ่งที่เราควรคงไว้ซึ่งความเป็นไท-ยวนได้ ขึ้นอยู่กับว่า ภูมิปัญญา ภาษา
และความเป็นยวนมันสร้างรายได้ให้คนรุ่นต่อไปได้ไหม ถ้ามันสร้างรายได้ได้ มันก็อยู่ได้”

การรักษาไว้ซึ่งรากเหง้า และวิถีชีวิตในครั้งอดีต การดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชนชาติพันธุ์ เพื่อที่จะทำ
ให้ทุกคนรู้ว่า ตนเองคือใคร นับตั้งแต่เมืองที่มีการย้ายถิ่นฐานจากเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ภาพสะท้อนของ
วิถีชีวิต ยังคงเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี รูปแบบของประเพณีที่เป็นการแสดงถึงศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา สิ่งยึด
เหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน การถักทอผ้าฝืนงาม ที่แฝงด้วยแนวคิด การออกแบบเส้นสายลายผ้า
ที่แสดงถึงความเป็น ไท - ยวน งานฝีมือที่ประณีตสืบทอดกันมา ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ จึงออกมา
เป็นผลงานที่ไม่เหมือนใคร สำเนียงภาษาที่มีเอกลักษณ์และความเป็นมิตร แฝงด้วยมนต์เสน่ห์ของอารยธรรม
รสชาติจากบรรพชนจึงยังคงสืบสานมาถึงปัจจุบัน (ผัดเผือก) สิ่งแสดงความเป็นมิตร สัญลักษณ์ของการได้มา



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

เยือน เสียงของกระดิ่งเปรียบเสมือนทดแทนว่า ผู้ที่มีเข็มกลัดได้มาเยือนถิ่นชาติไท - ยวน มาแล้ว การรักษาไว้ซึ่ง อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่ค่อย ๆ กลืนผู้คนที่ไม่เหมือน ๆ กัน การร่วมมือร่วมใจกันของชุมชน จึงทำให้อัตลักษณ์ยังคงอยู่สืบไป

สิ่งที่จะช่วยสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนไทย-ยวน คือ สิ่งทอและเครื่องแต่งกาย ซึ่งมีคุณค่า ทางด้านจิตใจ คุณค่าทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ มีการนำอัตลักษณ์ มาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นชาติพันธุ์ไทย-ยวน ซึ่งจะพบว่า การนำองค์ความรู้ทางด้านการออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอมาบูรณาการกัน มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับทุกคนในชุมชนและนิสิตนักศึกษาที่สนใจ โดยมีทั้งปราชญ์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้าน ผ้าและสิ่งทอคนรุ่นเก่าที่ยังคงมีวิถีชีวิตการทอผ้า รวมถึงคนรุ่นใหม่ที่ต้องการนำองค์ความรู้และต้นทุนทาง วัฒนธรรมที่มีอยู่แล้ว นำมาเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าของชุมชน กระบวนการเหล่านี้ก่อให้เกิด การทำงานร่วมกันระหว่างผู้เข้าอบรมกลุ่มชาวบ้านในการพัฒนาตลาดผ้าให้มีความร่วมสมัย สามารถใช้งานได้สะดวกและง่ายต่อการจัดจำหน่ายสินค้า ตลอดจนทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในสิ่งที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ผลงานไว้ ส่งผลให้ชุมชนมีความยั่งยืนต่อไป

การแต่งกายของชาวไท - ยวนจะนิยมนุ่งชิ้นผ้าฝ้ายทอด้วยกี่ทอมือ เป็นลายแบบโบราณ ที่มีการยกมุมเป็นลวดลายดอกและมีสีสันทะเข้บเดียว การแต่งกายของสตรีชาวไท-ยวนในอดีต จะนุ่งผ้าชิ้นแบบตะเข้บเดียว ลายขวางลำตัว ซึ่งประกอบด้วย หัวชิ้น ตัวชิ้นและตีนชิ้น นิยมใช้ผ้าสีอ่อน คล้องคอ ใช้ผ้าแถบคาดอก ปลอกชายข้างหนึ่งลงมา หรือห่มเฉียงไหล่ ต่อมานิยมสวมเสื้อแขนกระบอก เสื้อแขนงูด เสื้อคอกระเช้า ห่มสไบเฉียงไว้ผมยาวเกล้ามวย ปักปิ่นและประดับด้วยดอกไม้หอม ส่วนผู้ชายชาวไทพวน นิยมไว้ผมทรงมหาดไทย มีทั้งสวมเสื้อและไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าเตี่ยวหรือผ้าต๋อยสีเข้ม โดยนิยมถักชายผ้าขึ้นมาเหน็บเอวจนเหมือนกับกางเกงขาสั้นเรียกว่า “เค็ดหม้าม” เพื่ออวดลวดลายสักที่สวยงามบนร่างกายแล้วใช้ผ้าพาดบ่าหรือคลุมตัว ต่อมานิยมนุ่งกางเกงแบบชาวไทใหญ่ ที่เรียกว่า “เตี่ยวสะตอ” และ “สวมเสื้อคอกลม” ในส่วนของผ้าชิ้น คุณสิริพันธ์ เอี่ยมสาย กล่าวไว้ว่า “ผ้าชิ้นของเราจะมีถึง 5 แบบ 5 ลักษณะ 5 การใช้งาน เช่น ผ้าชิ้นลายโบราณ ลายตำเลี่ยน ความเป็นเอกลักษณ์ของมัน คือ มีเขี้ยว ดำ แดง เหลือง แล้วก็มีผ้าชิ้นแหล่ (ผืนสีดำแดง) บางพื้นที่เรียกชิ้นดำด้านก้านคอคควาย เป็นชิ้นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นผ้าชิ้นตะเข้บเดียว วางลวดลายผ้าไปตามเส้นยืน เป็นผ้าชิ้นที่มีวิธีการทอที่สวยที่สุดในบรรดาผ้าชิ้นชนิดต่างๆ ของไท-ยวน ชิ้นแหล่ จะมีแต่สีดำ สีแดง และมีสีเหลืองผสมเล็กน้อย สมัยก่อนก็เอาไวใส่ไปทำนา ทำไร่ กลางทุ่งนา ผ้าชิ้นลี้ว (ลี้วแปลว่าสีเขี้ยว) เป็นผ้าชิ้นที่ใช้สวมใส่ในชีวิตประจำวัน จะเป็นชิ้นในลักษณะเอาเส้นด้ายสีเขี้ยวกับสีดำ จะเป็นชิ้นในลักษณะเอาเส้นด้ายสีเขี้ยวกับสีดำ มีทั้งแบบปั่นไกและไม่ปั่นไก แล้วเอามาต่อ มันก็เลยกลายเป็นสีเขี้ยว มีความวิจิตรเพิ่มขึ้นจากผ้าชิ้นแหล่และผ้าชิ้นเลี่ยน เพราะเพิ่มกรรมวิธีปั่นไกและจกที่ควั่น แต่ลวดลาย ก็จะมีลายขอดอกสร้อย ลายดอกข้าวตอก ลายดอกแก้ว ที่เราจะแต่งให้มันสวยงาม ผ้าชิ้นตำหมู การวางลวดลายของตาชิ้นหรือแถบสีต่างๆเป็นหมู่ๆ มีความวิจิตรเพิ่มขึ้นมาจากผ้าชิ้นลี้ว ใช้ในโอกาสที่ค่อนข้างพิเศษจะได้สวม



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ใส่ในชีวิตประจำวันเพราะกรรมวิธีการทอค่อนข้างซับซ้อน มีทั้งแบบจกสายและไม่จกสาย ถ้าไม่จกสายจะเรียกว่าจีนตำมะตายนหรือจีนตำเลียน แล้วเวลาจีนที่เราจะเอาไวใส่ไปในงานปอยงานบุญ งานพิธีต่างๆ ก็จะมีการยกดอก ซึ่งเรียกว่า เพราะฉะนั้นดอกกลดลายแต่ละอย่าง อยู่ที่ว่า เราจะใส่อะไรให้มันสวยงาม ผ้าจีนตำดอก (อยู่ในชนิดจีนตำหมู่ แต่เพิ่มลายจกให้เยอะขึ้น) เป็นจีนที่ใช้ในโอกาสพิเศษ มีลวดลายการจกเต็มผืนผ้า สลับกับลวดลายการยกมุก (การขีด) ผ้าจีนตีนจก ชิ้นตีนจก เอาไวใส่ในงานพิธี เช่น ท่านเจ้าคุณ รับสมณศักดิ์ เราก็จะใส่ผ้าจีนตีนจกไป สีที่เราใช้ในการทอผ้าจีน ก็จะมี สีดำ สีแดง สีเขียว และสีเหลือง สีแดง หมายถึง เลือดเนื้อ จิตวิญญาณของความเป็นชาติพันธุ์เรา สีดำ หมายถึง ความเป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สีเขียว หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ และสีเหลือง หมายถึง การยึดมั่นในพระพุทธศาสนา”

ทางด้านภาษา ชาวไท - ยวน จะใช้อักษรธรรม แบบเดียวกับชาวล้านนา ส่วนประเพณีวัฒนธรรมนั้น ก็ยังคงรักษาอยู่ ก็คือ ประเพณี สลากพัตร์ ประเพณีถวายปราสาทผึ้ง เป็นต้น การแต่งกายของชาวไท - ยวน หญิงสาว ไ่ว้มยาว เกล้ามวย ตกแต่งผมโดยใช้ดอกไม้ไหวหรือปิ่นปักผม นุ่งผ้าซิ่นคล้ายจีบหน้านาง มีลวดลายเป็นริ้วตามขวาง ผ้าที่ใช้ เป็นผ้าซิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไท - ยวน และเป็นผ้าที่ทอใช้เอง เรียกว่า ซิ่นขาวเหนื่อ ซิ่นโก และซิ่นมุก ใช้นุ่งในชีวิตประจำวัน ผู้ชาย สมัยก่อน ไ่ว้มทรงมหาดไทย ไม่สวมเสื้อ นุ่งผ้าสีพื้นค่อนข้างเข้ม เช่น สีดำ สีกรมท่า สีนํ้าตาล ใช้ผ้าขาวม้าเคียนเอว หญิงสาวชาวไท - ยวน เป็นกลุ่มชนที่มีความรู้ ความสามารถในการทอผ้าเป็นเลิศ จนถือเป็นเงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ว่าการเป็นกุลสตรีไท - ยวน ที่สมบูรณ์นั้น จะต้องมีความสามารถทอผ้าได้ ยังมีความสามารถในการทอผ้ามากเท่าใด ยิ่งทำให้ผู้หญิงคนนั้นเพียบพร้อมมากเท่านั้น การแต่งกายไท - ยวน มีความสวยงาม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สร้างรายได้ สร้างแหล่งท่องเที่ยวให้ชุมชน สมควรช่วยกันอนุรักษ์ สืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาไทย

คุณปิยณัฐ ดอนตุ้มไพร กล่าวว่ “คนไท - ยวน ในพื้นที่นี้ นับถืออยู่สองอย่าง คือ พระ กับ ผี พระก็คือ ตู ก็คือศาสนาพุทธ กับศาสนาผี คนไท - ยวน แทบจะทุกบ้าน เขาเรียกว่า เป็นผีต่างแม่ ถ้าเป็นผู้หญิง จะต้องบูชาผี ถ้าเป็นผู้ชาย จะต้องไปบูชาของเมีย เขาจะเรียกว่า ผีแม่ย่า ใครจะมานอนบ้านก็แล้วแต่ จะต้องจุดธูปบอกก่อน ว่า วันนี้มีคน ๆ นี้ จะมาพักอาศัยอยู่ที่นี้ อยู่หน้าบ้านเรานี้ ให้ผีแม่ย่า เปิดช่องเปิดทาง อย่าไปรบกวน อย่าไปทำให้เขาเจ็บไข้ได้ป่วย อันนี้ก็คือ หลักในความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษและผี ของไท - ยวน สำหรับความเชื่อในเรื่องศาสนา เราจะมี ตู ก็คือ พระเป็นใหญ่ ความเชื่อที่เกี่ยวกับพระ กับตุ้เจ้านี้ มีตั้งแต่เกิดจนเราตาย พอเราเกิดมาก็มีการรับขวัญ ผูกข้อต่อแขนให้กับเด็กน้อยที่เกิดใหม่ พอเราโตเป็นวัยรุ่น เป็นหนุ่มเป็นสาว ผู้ชายก็ต้องบวช การบวชก็จะเกี่ยวกับประเพณีการแห่ผ้าผืน ซึ่งเป็นการเลียนแบบเจ้าชายสิทธัตถะ ทำไมคนไท - ยวน ต้องแห่จากวัดมาบ้าน เพราะอุปโลกน์ว่าวัดเป็นวัง ผู้บวชเป็นเจ้า ชีมาภัณ ทกะออกบวช คนไท - ยวน ก็จำลองมาก สมัยก่อนไม่มีรถ ทำยังไงที่จะทำให้ดูดีที่สุด ทำให้นาคสง่างามที่สุด ก็ต้องทำขึ้นมาด้วยภูมิปัญญา ไม่ว่าจะเป็นช่างวาด ช่างไม้ ก็เอามารวมผสมผสานกันหมด นาคสมัยก่อนก็ต้อง



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

นุ่งผ้าม่วง ผ้าม่วงก็คือผ้าไหม คนที่จะใช้ผ้าไหมได้คือคนรวย คนมีเงิน คนจะบวชก็เปรียบคนบวชเป็นผู้ดี เป็นคนมีเงิน มีทรัพย์มีสิน พร้อมแล้วที่จะออกบวช พร้อมแล้วที่จะสละ” “นาคจะต้องมากราบที่ผ้าไหมสามครั้ง แล้วก็หยิบขี้ดิน หยิบผากฝั่งแม่ธรณี ไม่ให้มีอะไรขัดข้อง ให้เป็นไปอย่างราบรื่น แล้วก็ขึ้นผ้าไหม แล้วจึงแห่ แล้วก็ค่อยๆ เขย่าซึ่งประเพณีนี้จะแค่เขย่า ไม่ตกเพราะว่าเมื่อเอียงไปทางไหน ก็จะมีคนคอยเอามือปลักนาคไว้ไม่ให้ร่วงลงมาจากผ้าไหม ซึ่งไม่เคยมีประวัติที่ตก” (สนั่น เอี่ยมสาย) คุณลุงสนั่น เอี่ยมสาย กล่าวถึงการทำผ้าไหมว่า “การทำผ้าไหมสำหรับงานบวช ยังคงเป็นเอกลักษณ์ที่งดงาม ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้สืบทอดไปสู่รุ่นลูกหลาน ในการทำงานผ้าไหมงานบวชไม่ยาก เพียงไปตัดไม้ไผ่ในหมู่บ้านมาทำเป็นโครงไม้ ซึ่งผู้สูงอายุแต่ละคนก็จะแบ่งงานกันทำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตัดไม้เผาด้วยการลนไฟ การทำโครงผ้า การตกแต่ง ซึ่งแต่ละครั้งจะทำผ้าไหมประมาณ 3 วัน ซึ่งผ้าไหมสำหรับงานบวชนั้น จะดัดแปลงเป็นรูปหงส์ หรือ รูปม้าทั่วไปได้ เพื่อความสวยงาม”

การแทงหยวก เป็นวิชาความรู้ที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่อดีต โดยใช้วัสดุที่หาง่ายคือต้นกล้วย มาสร้างงานฝีมือซึ่งมักใช้ในงาน ตกแต่งประดับประดา เมรุเผาศพ งานบวช งานกฐิน และงาน ตกแต่งอื่นๆ สืบทอดกันมาหลายร้อยปี กระบวนการแทงหยวกนั้น ต้องเริ่มจากการไถ่ครุ เพื่อรำลึกถึงครูอาจารย์ มีรูป 3 ดอก เทียน ขี้ผึ้ง 1 เล่ม ดอกไม้ 3 สี สุรา 1 ขวด ผ้าขาวม้า 1 ผืน เงินค่าครุ 142 บาท อุปกรณ์ ประกอบด้วย มีดสำหรับแทงหยวก โดยการตีดิบ ไม่ต้องเอาไปเผาไฟ ดอกใช้สำหรับประกอบเข้าเป็นส่วนต่างๆ วัสดุที่ใช้ คือ ต้นกล้วยตานี เพราะไม่แตกง่าย ปัจจุบัน ต้นกล้วยตานีหายาก และมีขนาดไม่เหมาะสมสำหรับใช้งาน จึงนิยมใช้ต้นกล้วยน้ำว้าแทน โดยต้องเป็นต้นกล้วยน้ำว้าสาว คือต้นกล้วยที่ยังไม่มีเครือ หรือยังไม่ออกหวีกล้วย ต้นกล้วยจะอ่อนแทงลวดลายได้ง่ายกระดากสีใช้สำหรับรองรับลวดลายต้นกล้วยให้ปรากฏชัดเจน

ขั้นตอนการแทงหยวกและประกอบเข้าเป็นลายชุด นั้น มี 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือขั้นเตรียมหยวกกล้วย ขั้นแทงลวดลายลงบนหยวก และขั้นประกอบเป็นลายชุด ซึ่งแต่ละขั้นตอนนี้ มีคุณค่าสูงด้านศิลปะ จิตใจ ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น การแทงหยวก เป็นภูมิปัญญาที่นับวันจะเลือนหายไปจากสังคมไทย จึงควรได้รับการอนุรักษ์ สืบสาน เผยแพร่ ให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

ในปัจจุบัน คำว่า “ร้านม้า” จะไม่ค่อยได้ยินบ่อยนักหรือบางคนอาจจะไม่เคยได้ยินเลยก็ได้ หรืออาจจะได้ยินแล้วก็ตีความตามรูปคำไปเลยว่าเป็นที่ม้าอยู่อาศัยหรือ ที่เลี้ยงม้า ขายม้า จึงขอนำเสนอเรื่องราวร้านม้า และการสลักหยวกกล้วย (แทงหยวก) การสลักหยวกหรือการแทงหยวก เป็นงานฝีมือช่างประเภทหนึ่งที่อยู่ในช่วงสิบหมู่ ประเภทช่างสลักของอ่อน ย้อนหลังไปประมาณ 20 - 30 ปี ขึ้นไป มีประเพณีที่เกี่ยวกับการแทงหยวกกล้วยอยู่ 2 อย่าง คือ การโกนจุกและการเผาศพ (โดยเฉพาะศพผู้ที่มีฐานะปานกลาง) งานโกนจุกหรือประเพณีการโกนจุก จะมีการจำลองเขาพระสุเมรุ ตามความเชื่อ แล้วตกแต่งภูเขาด้วยรูปสัตว์ต่างๆ ส่วนภูเขาพระสุเมรุจะตั้งอยู่ตรงกลางร้านม้า ซึ่งทำโครงสร้างด้วยไม้แล้วหุ้มด้วยหยวกกล้วยแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ ประเพณีการเผาศพ ก็เช่นกันจะทำร้านม้า ซึ่งทำโครงสร้างด้วยไม้แล้วประดับด้วยหยวกกล้วยแกะสลัก



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

อย่างงดงาม การสลักหยวกกล้วยนั้นผู้ที่เป็นช่างจะต้องได้รับการฝึกหัดจนเกิดความชำนาญพอสมควร เพราะการสลักหยวกกล้วยนั้นช่างจะไม่วาดลวดลายลงไปก่อนจับมีดได้ก็ ลงมือสลักกันเลยทีเดียว จึงเรียกตามการทำงานนี้ว่า “การแทงหยวก” ประกอบกับมีดที่ใช้มีปลายแหลม เมื่อพิจารณาดูแล้วก็เหมาะสมที่จะเรียกว่า “แทงหยวก” ขั้นตอนแรกคือการเลือกต้นกล้วยตานีหรือต้นกล้วยน้ำว้าต้นสาว ๆ คือ ต้นกล้วยที่ยัง ไม่ออกผล ถ้าออกปลี ออกลูกแล้วจะใช้ไม่ได้เพราะกาบกล้วยจะกรอบเปราะหักง่าย แต่ถ้าเป็นต้นกล้วยที่ยังสาว ๆ ไม่มีลูก กาบกล้วยจะอ่อนเหนียวไม่หักง่าย ต้องเลือกต้นใหญ่พอสมควร ร้านค้าเศษศพทั่วไปจะใช้ประมาณ 10 ต้น ต่อร้านฆ่า 1 ครั้ง เมื่อได้ต้นกล้วยมา ก็จะลอกกาบกล้วยออกเป็นกาบ ๆ จนถึงแกนของลำต้นให้เหลือประมาณ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2.5 - 3 นิ้ว เอาไว้ทำฐานล่างเมื่อลอกกาบกล้วยออกมาแล้วก็ต้องคัดขนาด คือกาบใหญ่ ๆ รอบนอกก็เอาไว้สำหรับแทงลาย ต่าง ๆ ส่วนกาบเล็ก ๆ ก็ใช้ทำอกล่าง ประเภทลวดลายในการทำหยวกดูแล้วไม่ยากเพราะมีไม่กี่ชนิด คือ ฟันปลา ฟันสาม ฟันห้า ฟันบัว แข็งสิงค์ และลาบอก ซึ่งจะเป็นลายกนกต่าง ๆ ตามความถนัดและเน้นที่ความสวยงาม แต่ถ้าทดลองทำจริง ๆ แล้วยากพอสมควร เมื่อทำลายต่าง ๆ ได้เพียงพอตามความต้องการแล้ว ถึงขั้นตอนการประกอบหยวก เพื่อทำเป็นเสาข้าง พริ้ง เสาบน รั้วเกล้า และฐานล่าง โดยใช้ดอกผิวน้ำไผ่เย็บให้ติดกันแล้วติดแต่งมุมให้เรียบร้อยเป็นอันเสร็จ

ในปัจจุบันไม่ค่อยมีการถ่ายทอดวิชาช่างประเภทนี้มากนักเพราะขาดผู้สนใจและนิยมใช้ ประกอบกับช่างแทงหยวกต้องไม่กลัวผีเพราะต้องทำตอนกลางคืน ส่วนใหญ่จะทำที่วัด ล่วงหน้าก่อน 1 คืน ต้องทำกลางคืนและติดตั้งเช้า หยวกกล้วยจะไม่เหี่ยวแห้ง ยังคงความสวยงามอยู่จนถึงเวลาประชุมเพลิง งานแทงหยวก เป็นงานศิลปะ อันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่นำหยวก หรือกาบจากต้นกล้วย ซึ่งเป็นวัชธุระธรรมชาติ มาแกะสลักเป็นลายไทย ใช้ในการประดับเชิงตะกอนเผาศพ ปกติในการเผาศพของคนเมืองเพชร มักจะมีการตั้งเมรุ และนิยมตกแต่งเชิงตะกอนด้วยหยวก แต่ภาพที่เห็นจากงานนี้ไม่มีการตั้งเมรุ แต่จัดบริเวณตั้งศพบำเพ็ญกุศลแบบธรรมดา ประดับบริเวณด้วยดอกไม้สดสวยงาม ในภาพนี้ยังไม่ได้ตั้งเชิงตะกอน ซึ่งปกติ การตั้งเชิงตะกอนอาจจะทำเตรียมไว้ตั้งแต่เริ่มตั้งศพบำเพ็ญกุศล หรือจะตั้งก่อนที่จะทำการเผาศพก็ได้

“เราเป็นเด็กนะ เราชอบไปช่วยเขา ส่วนมากก็จะแทงหยวก หยวกจะต้องเป็นหยวกสาวที่ยังไม่ออกปลี เพราะแทงแล้วจะนิ่ม ถ้าออกปลีแล้วแทงไม่ได้ จะเหนียว และหากได้กล้วยตานีจะดีมาก วางปุ๊บแล้วก็แทงขึ้นหนึ่งจะได้สองชั้น เป็นบัวคว่ำ บัวหงาย อะไรก็ช่าง จะได้สองชั้นตลอด และคราวนี้เอามาประดับพวกเข้าแห่ ก็สวยงาม” (คุณลุงสนั่น เอี่ยมสาย)

การทำพวงมโหตร ของชุมชนไท - ยวน ตำบลสมอแข นั้น เป็นการตัดกระดาดแก้วที่ใช้ประดับประดับบริเวณงานต่าง ๆ เช่น งานบุญ กุศล งานประเพณีทางวัฒนธรรมต่างๆ งานแต่งงาน งานบวช เพื่อตกแต่งให้งานมีความสวยงามน่ามอง พวงมโหตร อ่านว่า พวง - มะ - โหด พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 อธิบายว่า เป็นพวงอุบะ ซึ่งห้อยประดับอยู่ที่คันดาลฉัตร ทำด้วยผ้าตาตอง ส่วนคันดาลฉัตรคือ คันฉัตรที่มีรูปเป็นมูมฉาก 2 ทบอย่างลูก ดาล เพื่อปักให้ฉัตรอยู่ตรงเศียรพระพุทธรูป ในที่นี้หมายถึงพวงมโหตรแบบ



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

บ้านๆ ที่ติดตามธงราว ห้อยระย้าตาม สถานงานมงคล มีให้เห็นบ้างตามวัดในชนบท ทำด้วยกระดาษสี ต่อมา กลายเป็นรูปนักษัตร ปัจจุบันหาดูได้ยากและ เริ่มเลือนหายไปจากสังคมไทย เด็กและเยาวชนรุ่นหลังๆ ก็ไม่ รู้จักพวงมโหตรว่าคืออะไร นับว่าเป็นสิ่งที่ดีและมีคุณค่าอย่างยิ่ง ที่ชมรมไท - ยวน ตำบลสมอแข ยังคงเก็บ รักษาและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ การจัดทำพวงมโหตร จะใช้กระดาษว่า หรือกระดาษโพตส์เตอร์ สีสองหน้า ถ้าจะให้สวยต้องใช้กระดาษหลาย ๆ สี พับกระดาษสี่เหลี่ยมจัตุรัสให้เป็นรูปสามเหลี่ยม แล้วพับครึ่ง สามเหลี่ยมนั้นต่ออีก 2 ครั้ง หมุนยอด จากนั้นใช้กรรไกรตัดกระดาษสามเหลี่ยมแบบสลับฟันปลา โดยตัดจาก ยอดบนลงล่างจนเกือบถึงชายด้านล่างให้มีระยะห่างเท่า ๆ กัน คลี่กระดาษออกและใช้กรรไกรเจาะรูตรงกลาง กระดาษทั้ง 3 แผ่นเพื่อสอดกระดาษแข็งรูปวงกลมซึ่งร้อยเชือกผูก กับไม้ไผ่เรียบร้อยแล้ว เพื่อทำเป็นไม้แขวน ใช้มือจับแต่งกระดาษที่ซ้อนกันอยู่นั้นให้เป็นทรงจอม แห พวงมโหตร เป็นเครื่องแขวนโบราณที่ทำจากกระดาษ สีต่าง ๆ นำมาพับและตัดเป็นรูปต่าง ๆ เป็นภูมิปัญญา พวงมโหตรเป็นเครื่องแขวนประเภทหนึ่ง ซึ่งใช้แขวนใน งานมงคลเท่านั้น เช่นงานแต่ง งานบวช งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานวันสงกรานต์ งานโกนจุกและงานบุญทั่วไป ซึ่งจะนำมาแขวนสถานที่เด่นที่สุดในบ้าน เช่น ใจกลางบ้าน ลุงสนั่น เอี่ยมสาย เล่าว่า “ตัดกระดาษ ตัดลายไทย ใช้ได้ทุกอย่าง จะงานบวช งานแต่ง งานสารพัดงาน เราคิดเอง วางปั๊บไม่มีดินสอปลายาก ตัดเลย เวลาที่มีการ จัดงานบุญงานประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านจะร่วมกันตกแต่งศาลาวัด ด้วยทางมะพร้าวผ่าซีก ต้นกล้วย ต้นอ้อย และต้นไม้อื่นต่าง ๆ แล้วนำดอกไม้สด มาเรียงร้อยอย่างสวยงาม ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมแรงกันของคนในชุมชน ที่ สะท้อนให้เห็นถึงความรักความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจกันในงานบุญหรืองานรื่นเริง เราจะตัด กระดาษสีเป็นธงริ้วจำนวนมาก หลากสีติดกับเชือกเส้นยาวใช้โยงในงานหรือ ทำเป็นพวงมาลัยก็มี หากฉลุมัก เป็นรูปลายกนก ติดขอบหน้าต่างแทนม่าน หรือติดชายระบายคันร่ม ชายระบายรอบรถขบวน แต่ที่โดดเด่น ของงานกระดาษมักเป็นพวงมโหตร”

อาหารที่เรารักษากันไว้ คือ ผัดเผือก ทุกคนจะคิดว่าเป็นอาหารหวาน แต่ของเราเป็นอาหารคาว เพราะว่าสมัยก่อน เผือกปลูกได้ง่าย แล้วเราก็เอามาหัด มาทำตามกรรมวิธี แล้วเอามาผัด เราจะใช้หมูสามชั้น มาเคี้ยวให้มันเป็นแบบน้ำมันออกมา แล้วเวลาจะกินกับผัดเผือก เราก็จะเอากากหมูมาโรย ก็จะช่วยทำให้ อร่อย และก็จะมีแกงหยวก แกงหยวกปลาย่าง แกงซี่เหล็ก ต้มปลาไร่ใส่ไข่ ต้มปลาร้าปลาตุ๋นใส่ผักปรง ส่วนขนม ก็จะมีสองอย่าง เรียกว่า ขนมเทียนนิ้วมือ ขนมนี้เราจะเอาไว้ใช้ในงานพิธีเวลาทำบุญขึ้นบ้านใหม่ บวชพระ หรือว่าทำบุญวันพระใหญ่ ก็จะทำกัน และอีกอย่างคือ ขนมตaylor ขนมลิ้มกลืน ขนมเรือ สาม ชื่อในหนึ่งอย่าง ก็คือเป็นขนมที่ว่า เมื่อก่อน คนมีลูกหลายคน และไม่มีนมกินกัน เลยทำขนมนี้ขึ้นเพื่อเอาไป ให้ลูกกิน ไข่เวลาหิวนม ที่เรียกว่า ขนมลิ้มกลืน เพราะว่าไม่ต้องกลืน ก็ละลายลงไป เอาไว้ให้เด็กน้อยกิน”

จากการร่วมสืบสานแนวคิด จิตวิญญาณ ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี และแนวทางการดำเนินชีวิตของ ชมรมไท - ยวน ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ และการดำรงอยู่ของชาติพันธุ์ ให้คงอยู่ซึ่งคนรุ่นหลังสืบไป “ไม่ได้ทำให้ใครเลย ทำเพื่อลูกหลานทั้งนั้นเลย ถ้าฉันตายไป ก็สูญไปเลยนะ คำว่า ไท - ยวน หรือลูกหลาน



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

จะรู้ว่าเชื่อชาติตนเองมาจากไหน ลูกหลานจะได้พูดว่า เรามาจากไหน มีความภูมิใจในชาติพันธุ์ ภูมิใจในความเป็นเชื้อชาติไท - ยวน จึงได้ทำให้เป็นรูปธรรมมาจนทุกวันนี้”

ในการดำเนินงานของชุมชนไท - ยวน ตำบลสมอแขนั้น ได้มีการเน้นการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ผลงานการจัดแสดงงาน การอบรมให้ความรู้และการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว. โดยการแบ่งเป็นกลุ่มที่เข้ารับการอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการช่วยฟื้นฟูการทอผ้า การย้อมผ้าแบบดั้งเดิมให้กับประชาชน นิสิตนักศึกษา และเยาวชนทุกคนเกิดการเรียนรู้และสืบทอดในวิธีการส่งต่อไปยังคนรุ่นปัจจุบัน โดยผ่านหน่วยงานสถานศึกษาต่างๆ หลายโรงเรียนที่พานักเรียนมาเรียนรู้วิถีชุมชนของชาวไท - ยวน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนไท - ยวน เพราะอยากสัมผัสกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ความเก่าแก่ ความโบราณที่มีคุณค่าทางจิตใจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ โดยการสร้างสรรคนี้ก็จะให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับชุมชนในลักษณะ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เกี่ยวเนื่อง (Relational Aesthetic) โดยให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามา เรียนรู้สัมผัสกับการถักทอผ้าตามวิถีชีวิตไทย-ยวน ด้วยลวดลายและสีสันทันทีเป็นดั้งเดิม จากนั้นเมื่อได้ผ้าทอที่ทอด้วยฝีมือของนักท่องเที่ยวแล้วก็ให้นำเป็นสิ่งที่ติดตัว กลับออกไป ประหนึ่งเป็นของที่ระลึกที่เรียนรู้การทำและทอด้วยตนเองและต่อยอด ด้วยการนำไปจัดวางบนชิ้นงานที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนไท - ยวน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จะได้ผลงานที่ตนเองมีส่วนร่วมในการ ทอผ้าแล้วได้ชิ้นงานสร้างสรรค์นี้กลับไปด้วยฉะนั้น ผลงานสร้างสรรค์จากกระบวนการ เรียนรู้ นี้จะไม่ใช่เป็นเพียงการซื้อขายและชื่นชมในความสวยงามของลวดลายผ้าที่ได้จาก คนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากความคิดของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และร่วมกัน พัฒนางานร่วมกัน ซึ่งนับว่าการดำเนินงานด้วยวิธีแบบนี้ช่วยให้มีการธำรงรักษาและเผยแพร่กิจกรรมของชุมชนไท-ยวน ของตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างดียิ่งสืบไป



วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

เอกสารอ้างอิง

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2554). *คนเมือง : ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ พ.ศ. 2317-2553*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).

เชียงใหม่: สถาบันพัฒนาเมืองเชียงใหม่.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

วรารมณ์ เชิดชู และคณะ. (2564). อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยวน: แนวทางการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์
Tai-Yuan Ethnic Group: Conceptual Framework for Creation and Product
Development. *Maekong-Salween Civilization Studies Journal*, 11(2), 200-222.